

Hărți și planuri preluate de la Biserica Neagră Brașov

de Gernot Nussbächer

În anii 1973-1974, în baza prevederilor Decretului nr. 472/1971 privind Fondul Arhivistic Național, Filiala Arhivelor Statului Brașov a preluat de la Parohia evanghelică C.A. Brașov – Biserica Neagră mai multe materiale documentare, printre care și o parte din colecția de hărți. Aceste hărți și planuri au o valoare documentară deosebită și au fost prezentate la primul Simpozion Internațional de Istoria Cartografiei de la Brașov din noiembrie 1997.

Cele mai vechi dintre planuri sunt cele din timpul epidemiei de ciumă din anii 1755-1756 referitoare la Prejmer, care conțin informații și detalii prețioase privind așezarea la mijlocul secolului al XVIII-lea, de altfel primele, din punct de vedere cronologic, de o asemenea precizie.

De asemenea, planurile cordonului sanitar de la Zărnești din aceeași perioadă sunt foarte expresive nu numai cu privire la scopul pentru care au fost întocmite.

O atenție deosebită merită harta Țării Românești a lui F. Joseph Ruhedorf, tipărită la 1788, care prezintă în detaliu împărțirea administrativă a țării la sfârșitul secolului al XVIII-lea.

Pentru istoria locală a Brașovului sunt de mare importanță planurile orașului întocmite de Franz von Seethal, comandantul Cetățuiei din Brașov, la anul 1796, care au fost folosite timp de decenii. Ele sunt foarte valoroase, fiind primele planuri cu numerele caselor din Brașov și merită încă studii mai amănunțite.

Aceste planuri ale lui Seethal au stat la baza planului de pe la 1810, păstrat numai fragmentar și a planului rectificat al lui J. Hul din 1827.

Din a doua jumătate a secolului al XIX-lea datează mai multe planuri tipărite, la 1867, 1874 și 1887, ultimele piese datând din perioada interbelică.

Studierea hărților și planurilor de la Biserica Neagră arată faze interesante ale evoluției cartografiei în zona Brașovului și cu privire la acest ținut în secolele XVIII-XX.

Karten und Pläne aus dem Archivbestand der Schwarzen Kirche in Kronstadt

von Gernot Nussbächer

Auf Grund des rumänisches Archivgesetzes Dekret nr. 472/1971 wurden in den Jahren 1973-1974 verschiedene Dokumentarmaterialien vom Evangelischen Stadtpfarramt Kronstadt – der Schwarzen Kirche – an das Kronstädter Staatsarchiv übergeben, darunter auch ein Teil der Kartensammlung. Diese Archivalien von großem Wert wurde beim ersten Internationalen Symposium für Geschichte der Kartographie in Kronstadt im November 1997 vorgestellt.

Die ältesten Stücke stammen aus der Zeit der Pestepidemie von 1755-1756 und betreffen den Markt Tartlau sowie die heutige Stadt Zărnești. Besonders die Kartenskizzen über Tartlau bieten die ersten detaillierten Informationen über die Anlage dieses Ortes.

Weiterhin ist zu erwähnen eine ausführliche Karte der Walachei von F. Joseph Ruhedorf aus dem Jahre 1788 mit der damaligen Landeseinteilung.

Von besonderer Bedeutung für die Kronstädter Lokalgeschichte sind die vom Kronstädter Schloßkommandanten Franz von Seethal im Jahre 1796 ausgearbeiteten Stadtpläne, die erstmals auch die Hausnummern bringen und als Grundlage für spätere Stadtpläne vom Anfang des 19. Jahrhunderts dienten.

Aus der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts stammen die gedruckten Stadtpläne aus den Jahre 1867, 1874 und 1887. Die letzten Pläne stammen aus der Zwischenkriegszeit.

Das Studium der Karten und Pläne dieses Bestandes zeigt interessante Phasen der Entwicklung der Kartographie in und über Kronstadt auf.

Die Verzeichnung erfolgte nach den geltenden Archivnormen und es bedeuten die Rubrikenzahlen:

Inventarnummer bzw. Findbuchnummer,
in Klammer: alte Signatur
Verfasser der Karte
Titel der Karte; zuerst rumänisch, dann in
Klammer in der Originalsprache
Maßstab der Karte – soweit angegeben
Ort der Anfertigung der Karte
Datum der Anfertigung der Karte
Ausmaße in Millimetern
Herkunft der Karte
Bemerkungen.

Inventar cronologic al colecției de hărți
preluate de la Biserica Neagră

Nr. de inventar (Nr. vechi)
Autorul
Denumirea hărții
Scara
Locul întocmirii
Data întocmirii
Dimensiunile
Proveniența
Observații

Nr.1 (912 IV 63/1)

–
Planul târgului Prejmer, cum este trasat cordonul sanitar și cum sunt amplasate posturile de pază (Plan von Tartlau, wie daselbst der Cordon gezogen und die Posten ausgestellt sind)

–
Prejmer
1755
525x405 mm
Biserica Neagră 912 IV 63/1
Schiță a împrejurimilor târgului Prejmer, cu texte explicative. Sudul este în partea de sus a hărții.

Nr.2 (912 IV 63/2)

–
Planul târgului Prejmer (Plan von dem Markt Tartlau)

–
Prejmer
1755
340x430 mm
Biserica Neagră 912 IV 63/2
Schiță desenată cu cerneală, cu texte explicative

privind străzile, clădiri, terenuri agricole, spitale, cordonul sanitar etc. Sudul se află în partea de sus a hărții.

Nr.3 (912 IV 63/3)

–
Planul târgului Prejmer (Plan von Tartlau)
–
Prejmer
1755
430x330 mm
Biserica Neagră 912 IV 63/3
Schiță desenată cu cerneală, cu texte explicative, privind amplasarea cordonului sanitar. Sudul este în partea de sus a hărții

Nr.4 (912 IV 63/4)

–
Primul plan al Prejmerului, din care rezultă casele infestate și așezarea lor (Erster Plan von Tartlau, woraus die inficirte Häuser und derselben Lage zu ersehen ist).

–
Prejmer
1755
363x451 mm
Biserica Neagră 912 IV 63/4

Schiță desenată cu cerneală, cu indicarea caselor infestate, a diospozitivului de pază și a altor elemente topografice. Sudul este în partea de sus a hărții.

Nr.5 (912 IV 65 a)

–
Zona localității Zărnești cu cordonul sanitar (Gegend von Zernest und dem Cordon)

–
Zărnești
[1755]
107x163 mm
Biserica Neagră 912 IV 65 a

Sub titlu nota: Die Militär Posten sind roth, Die Tohaner blau, Die Rosenauer und Pleaschen gelb (posturile militare sunt desenate cu roșu, cele ale tohănenilor albastru, cele ale rășnovenilor și ale plăieșilor galben). Din Zărnești duce „Straße in das Bergwerk“ (drumul spre mină)

Nr.6 (912 IV 65 b)

–
Zona Zărnești – Tohan cu posturile de pază ale

cordonului sanitar

–

Zărneşti

[1755]

370x478 mm

Biserica Neagră 912 IV 65 b

–

Nr.7 (912 IV 54)

Josef Benkner

Harta districtului săsesc Braşov, extrasă din harta originală Luxenstein la 1772 [Tabula I. Districtus Saxonialis Coronensis, ex Autographo Luxensteiniano desumta Anno 1772]

–

Braşov

1772

363x323 mm

Biserica Neagră 912 IV 54

Desen în cerneală și creion. În colțul dreapta sus: „Explicatio Signorum”. Pe verso: Einfacher aber sehr genauer Abriß vom Kronstädter District, im Jahre 1772 gezeichnet oder abgeschrieben vom damaligen Orator Com[munitatis] Jos[eph] Benkner.

Nr.8 (912 III 12)

F. Josef Ruhedorf

Harta specială a țării Românești (Mappa Specialis Walachiae, ex accuratissimis Singulorum Districtuum Ichnographis collecta, delineata, et dedicata Excellentissimo Domino Comiti de Hadik Sac[rae] Caes[area] Reg[ia]e Apost[olicae] Ma[iest]at[is] Consiliario intimo, Campi Mareschallo et supremi Consilii Aulae Bellicis Praesidenti per F. Jos. Ruhedorf, in Offis. Caes. Reg. ad suprem. Armorum Praefecturam 1788.

–

f.l.

1788

395x707 mm

Biserica Neagră 912 III 12

Hier. Benedicti Scrip. Kil Ponheimer Sculp. Într-o casetă în dreapta, lista celor 18 districte din Oltenia, Țara de Sus și Țara de Jos, în colțul stâng jos: Explicația prescurtărilor și semnelor

Nr.9 (912 IV 51 A)

Franz von Seethal

Oraşul Braşov (Stadt [Kronstadt])

–

Braşov

1796

322x457 mm

Biserica Neagră 912 IV 51

Cuprinde și zonele „Theil der Altstadt, Postwiese, Vorstadt”. Aufgenommen von Ingen. Oberleutn. Zultner 1735, vermehrt durch die Hausnummern und Berghöhen u. barometrische Messungen von Franz von Seethal Oberstleutn. 1796)

Nr.10 (912 IV 51 B)

Franz von Seethal

Braşovul vechi – Blumăna (Altstadt – Blumenau)

–

Braşov

1796

323x447 mm

Biserica Neagră 912 IV 51

Aufgenommen vom Ingenieur Oberleutnant Zultner 1735. Verbessert und mit den Hausnummern u. Berghöhen nach barometrischen Messungen vermehrt von Franz von Seethal, Oberstleutnant u. Schlosscommend. 1796. Deteriorat la colțurile de jos.

Nr 11 (912 IV 58 a)

Franz von Seethal

Planul oraşului Braşov și al suburbiilor sale (Plan oder Grundriss der Stadt Kronstadt und ihrer Vorstaedte)

–

Braşov

1796

390x487 mm

Biserica Neagră 912 IV 58 a

Există planșele A, C, D, E, F, G, H; lipsește planșa B. Desenul este executat pe hârtie uleiată, deteriorată

Nr. 12 (912 IV 58 b A)

Franz von Seethal

Planul oraşului Braşov și al suburbiilor sale. Suburbia Blumăna (Plan der Stadt Kronstadt und ihrer Vorstaedte. Vorstadt Blumenau)

–

Braşov

1796

35x423 mm

Biserica Neagră 912 IV 58 b

Zuerst [vermutlich 1735] aufgenommen durch den Ingenieur Oberleutnant Zultner, dann 1796 mit den Häusernummern und Zeichnung, wie auch Angabe

der Höhen der benachbarten Berge, vermehrt durch den Stadt-, Schloss- und Gränzkommendanten Oberstleutnant Franz von Seethal. Cuprinde zona Dealul Melcilor până la Dealul Morii, Cetățuia, Curmătura.

Nr. 13 (912 IV 58 b B)
Franz von Seethal
[Brașov Cetate] [Innere Stadt]

–
Brașov
1796
375x423 mm
Biserica Neagră 912 IV 58 b
Cuprinde Cetatea, strada Lungă până la strada De Mijloc, Livada Poștei, partea de jos din cartierul Șchei

Nr. 14 (912 IV 58 b C (8))
Franz von Seethal
Muntele Brașovului, numit Tâmpa (Der Cronstaedter Berg, die Burg oder Zinne genannt)

–
Brașov
1796
375x423 mm
Biserica Neagră 912 IV 58 b
Cuprinde muntele Tâmpa cu capela, ruinele cetății Brașovia, apeductul din Valea Cetății, zidul sudic al incintei Cetății.

Nr. 15 (912 IV 58 b D (6))
Franz von Seethal
Șchei (Obere Vorstadt)

–
Brașov
1796
35x423 mm
Biserica Neagră 912 IV 58 b
Cuprinde cartierul Șchei

Nr. 16 (912 IV 58 b 58 E)
Franz von Seethal
Cetățuia (Das Schloss)

–
Brașov
1796
375x423 mm
Biserica Neagră 912 IV 58 b
Cuprinde Cetățuia, incinta răsăriteană a Cetății, suburbiile Blumăna și Brașovvechi.

Nr. 17 (912 IV 58 b F (3))
Franz von Seethal
[Bartolomeu] [Bartholomae]

–
Brașov
1796
375x423 mm
Biserica Neagră 912 IV 58 b
Cuprinde cartierul Bartolomeu, partea de jos a stăzilor Lungă, De Mijloc și Laterală.

Nr. 18 (912 IV 58 b G (4))
Franz von Seethal

–
–
Brașov
1796
375x423 mm
Biserica Neagră 912 IV 58 b
Cuprinde zona de dealuri de la nord-vest de Livada Poștei

Nr. 19 (912 IV 58 b H (5))
Franz von Seethal

–
–
Brașov
1796
375x423 mm
Biserica Neagră 912 IV 58 b
Cuprinde zona de la nord-vest de Șchei cu „Dealul Keztes” și „Hellenstein”, cu drumurile spre Poiana și spre Cristian

Nr. 20 (912 IV 66)
Franz von Seethal
Brașov – Blumăna – Brașovvechi – Cetățuia

–
Brașov
1796
315x455 mm
Biserica Neagră 912 IV 66
Aufgenommen von Ingenieur Oberlieutenant Zultner 135, verbessert und mit den Häuser Numern u. Berghöhen vermehrt von Franz von Seethal, k.k. Obristeieutenant und Schloss-Commandant 1796.
Cuprinde: Parta Străzii Negre, Țigănia, digul ridicat împreună cu curuților 1708, moara de hârtie, biserica Sf. Martin, Cetățuia. Colorată, tuș, verde și roșu.

Nr. 21 (912 IV 56)

–
Planul orașului Brașov din Transilvania (Plan von Kronstadt in Siebenbürgen)

Brașov
ca. 1810
985x1090 mm

Biserica Neagră 912 IV 56

Harta este împărțită în 12 dreptunghiuri și este trasă pe pânză. Lipsesc două dreptunghiuri din partea sud-vestică, cu parte din Șchei, din Cetate și din Tâmpa, eventual acolo erau și explicațiile pentru literele și cifrele de pe hartă.

Nr. 22 (912 IV 52)

–
Vedere a Brașovului spre nord (Kronstadt gegen Norden)

Brașov
ca. 1820
60x255 mm

Biserica Neagră 912 IV 52

Sunt evidențiate clădirile: 1. Schloss od. Citadelle; 2. Evang. Stadt-Kirche; Katolische Kirche Kloster T[hor]; 4. Rathaus; 5. Ober od. Walach Vorst. Thor.

Nr. 23 (912 IV 53)

–
Plan al Brașovului (Ansicht von Kronstadt im Grundriss)

[Brașov]
c. 1820-1827
240x285 mm

Biserica Neagră 912 IV 53

Datată după existența Porții Târgului Cailor (1820) și lipsa Porții Șchei (1827). Harta are sudul în partea de sus. În colțul de jos liste cu nume de străzi și clădiri în G = Cetate, A = Brașovvechi, B = Blumăna, C = Șchei.

Nr. 24 (912 IV 62)

Desenat (Gezeichnet v.) J. Hul Fähnrich Brașovul împreună cu părțile alăturate ale suburbiilor (Cronstadt samt anliegenden Theilen der Vorstädten aufgenommen im Jahre 1735, vermehrt durch Häuser Numern, Berghöhen und Barometrischen Messungen & rectificiert im Jahre 1827)

–
Brașov
1827
320x460 mm (chenarul)
Biserica Neagră 912 IV 62

Desen în tuș, acuarelă roșu și verde. Cuprinde Brașov-Cetate și dealurile de la nord, începutul străzii Lungi până la strada De Mijloc. Pe o hartie mică cu chenar 55x93 mm, planul orașului Cluj, centrul medieval.

Nr. 25 (912 IV 50)

Carl Hiebel 1828
Brașovul cu suburbiile (Kronstadt samt Vorstädten)

–
Brașov
1828
133x203 mm (chenarul)
Biserica Neagră 912 IV 50
Desen în tuș negru și roșu

Nr. 26 (912 IV 38)

–
Plan de situație al orașului Brașov, ridicat în anul 1867 (Situations – Plan der Stadt Kronstadt Aufgenommen im Jahre 1867)

–
Brașov, Verlag von L.J. Haberl Kronstadt, Lithographie von L. Lücke, Wien 1867

395x485 mm
Biserica Neagră 912 IV 38
Tipăritură – litografie

Nr. 27 (912 IV 59)

Friedrich Michel, Grundbuchs – Kommissär Brașov – Cetate, intravilan I (Kronstadt Innere Stadt I, Ortsried von 4835-5734)

–
Brașov
1870 iulie 13
455x620 mm
Biserica Neagră 912 IV 59

Hartă de carte funciară cu indicarea numerelor topografice și cu corecturi ulterioare până pe la 1890. Trasă pe pânză, deteriorată la îndoituri și la margini.

Nr. 28 (912 IV 45)

Litographie von J.G. Lehmann Brașov, schema caselor și străzilor 1876

(Kronstadt. Häuser- und Strasse – Schema 1874)

–

Braşov, Lith. Anstalt von Joh. Gött und Sohn Heinrich in Kronstadt.

1874

520x735 mm

Biserica Neagră 912 IV 45

În culorile negru, verde, roşu. Cu lista clădirilor importante. Împărţită în 21 dreptunghiuri, trase pe pânză.

Nr. 29 (912 IV 57)

Technisches Bureau Stern und Haberl, Wien
Planul oraşului liber regesc Braşov 1887. Reţeaua de canalizare generală 1896 (Plan der königlichen Freistadt Kronstadt 1887. Anordnung der allgemeinen Canalisation 1896)

1: 7500

Braşov 1889. Verlag von Adolf Albrecht, Lithographie und Druck des k.k. milit. geogr. Instituts in Wien 1887

800x765 mm, hârtie pe pânză

Biserica Neagră 912 IV 57

Schema canalizării a fost completată în octombrie 1896 de Christian Kertsch, inginerul oraşului. Culori: verde, roşu, albastru.

Nr. 30 (912 IV 47)

Technisches Bureau Stern & Hafferl Wien
Planul oraşului liber regesc Braşov 1887 (Plan der königlichen Freistadt Kronstadt 1887)

1: 7500

Braşov. Lithographie und Druck des k.k. milit. geogr. Insitutes in Wien

1887

790x680 mm

Biserica Neagră 912 IV 47

Culorile roşu, verde, albastru, cu curbe de nivel din 20 în 20 m, trasă pe pânză, în 24 de bucăţi, tăiate în patru porţiuni egale de câte 6 bucăţi.

Nr. 31 (912 IV 22)

–

Planul oraşului Braşov. Clădirile proprietate a bisericilor evanghelice (Plan von Kronstadt. Gebäude die... Eigentum der [ev.] Kirchengemeiden und Filialen sind.

1:10000

Braşov. Lith & Druck v. G. Lehmann in Kronstadt [1898]

318x460 mm

Biserica Neagră 912 IV 22

Cuprinde lista imobilelor aparţinătoare bisericilor evanghelice în 53 de poziţii; pe hartă sunt delimitate comunităţile bisericeşti şi ale filialelor acestora.

Nr. 32 (912 IV 37)

–

Noul plan al oraşului Sibiu – Plan von Hermannstadt 1921

1: 5760

Sibiu. Verlag Jos. Drotteff, Hermannstadt 1921

680x470 mm

Biserica Neagră 912 IV 37

Culori: verde, roşu, albastru, gri

Nr. 33 (912 IV 64)

A. Bruss

Planul oraşului Braşov

1: 10.000

Braşov

cca. 1930

445x600 mm

912 IV 64

Plan-reclamă pentru firma „Novy”, Radio – Electro – Lab. Spec. Pr. Rozelor 19, Telef. 199

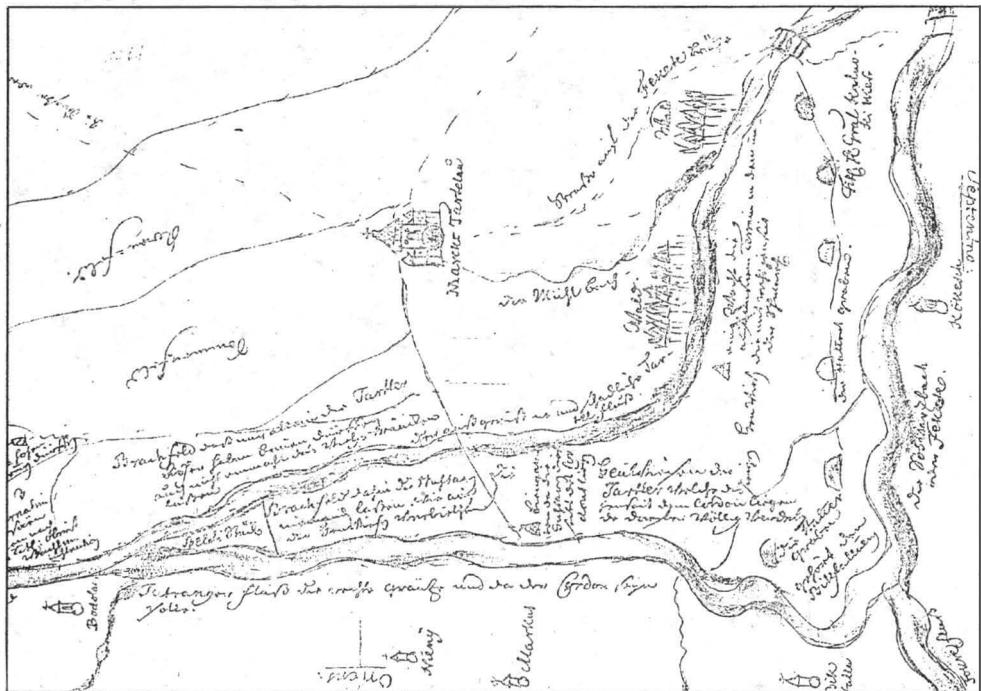

Fig. 1

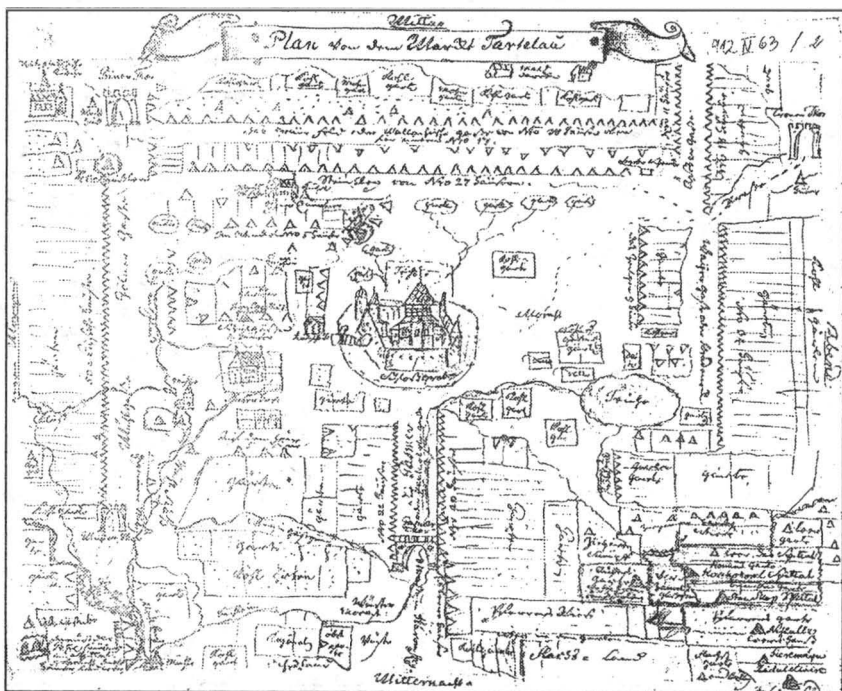

Fig. 2

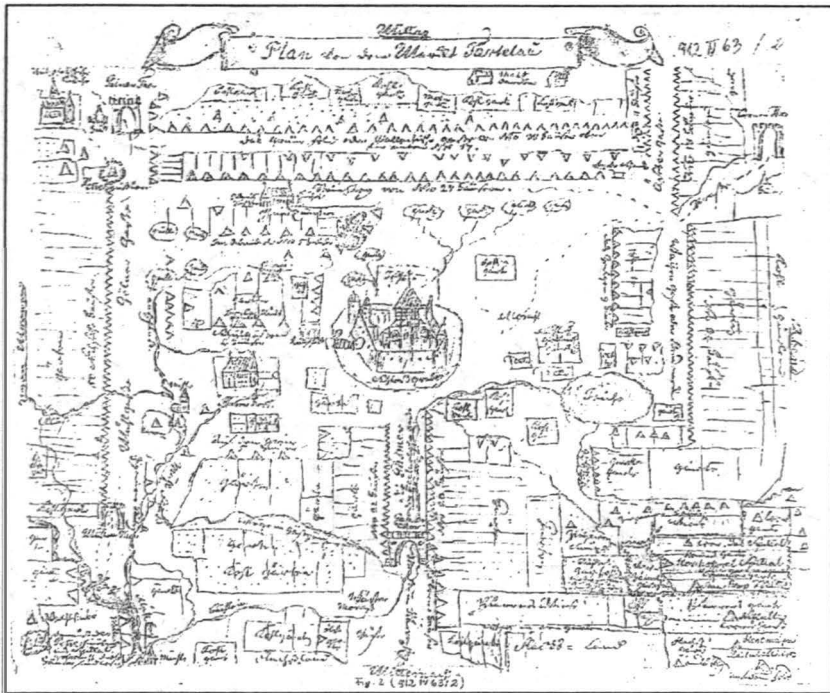

Fig. 3

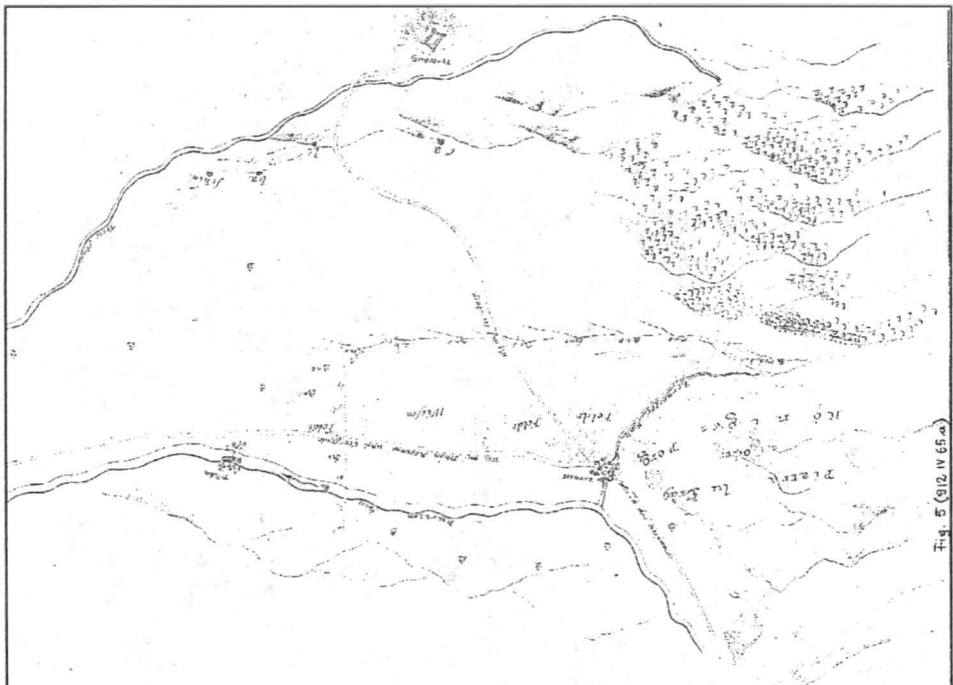

Fig. 4

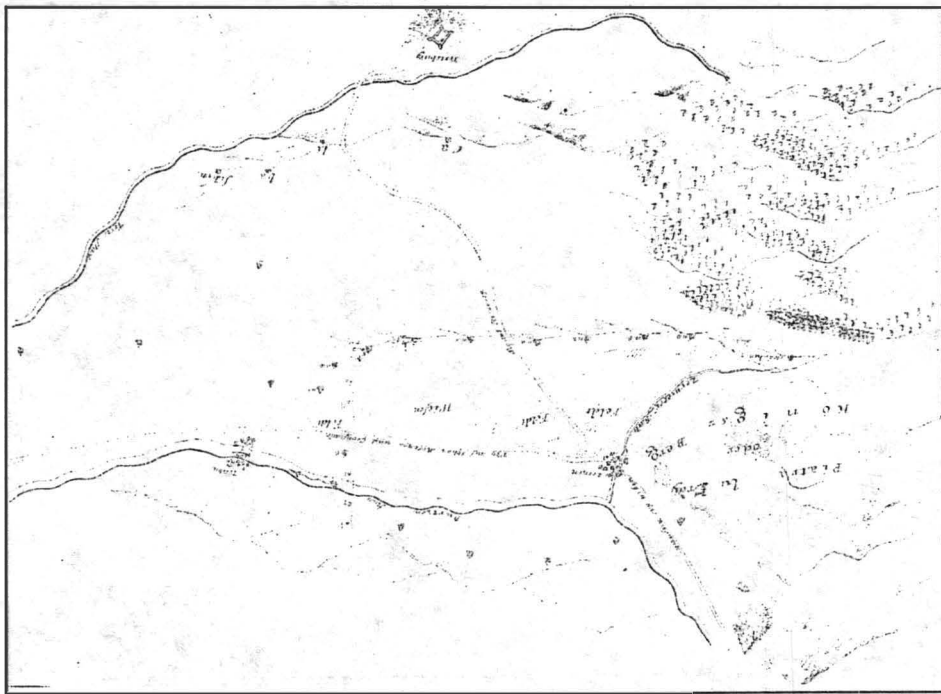

Fig. 5

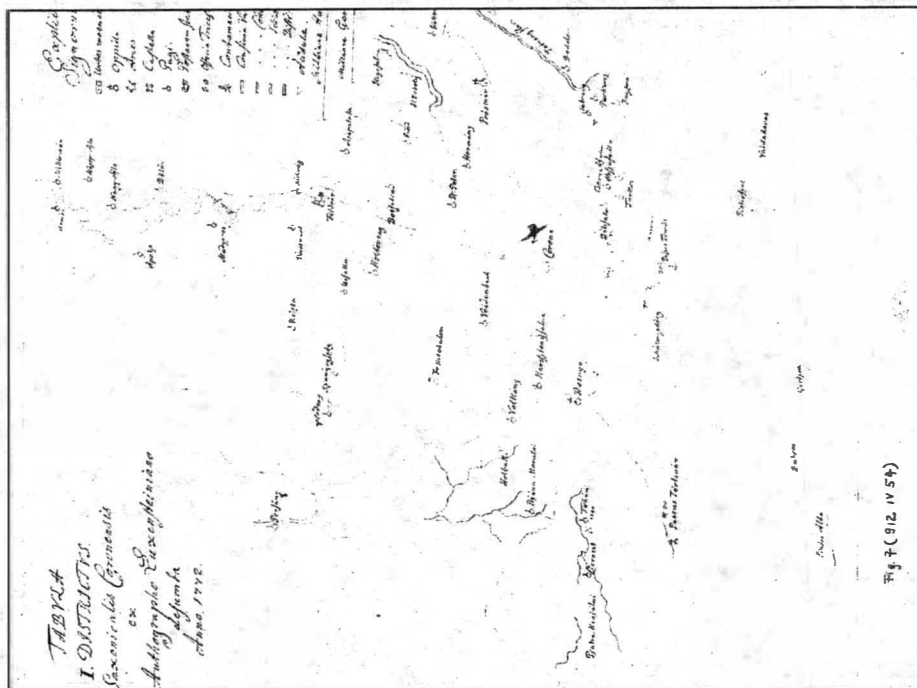

Fig. 6

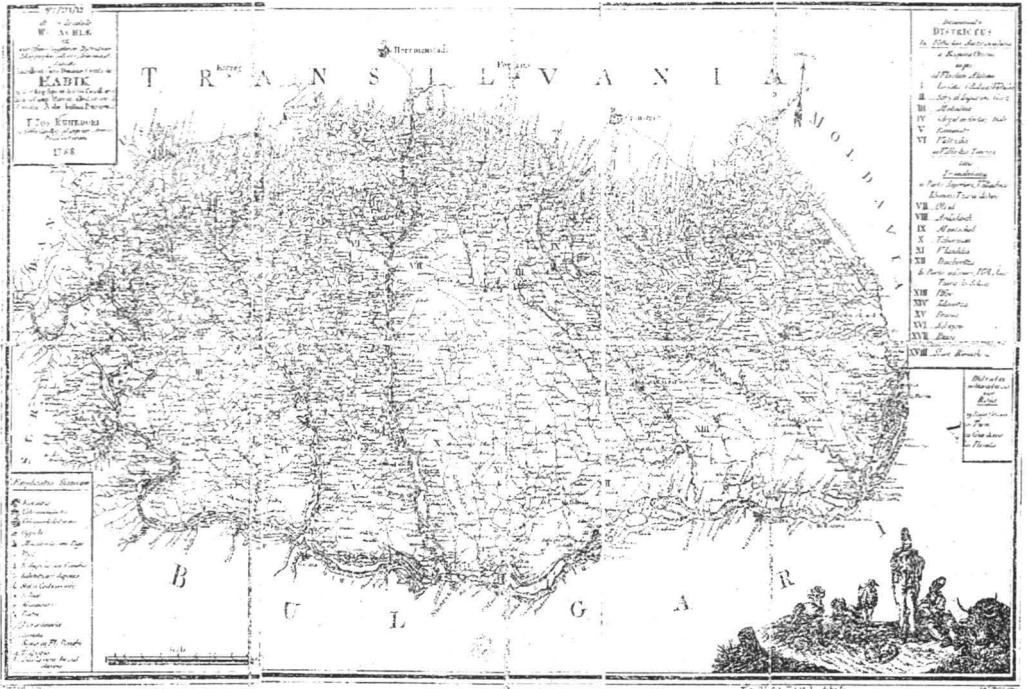

Fig. 7

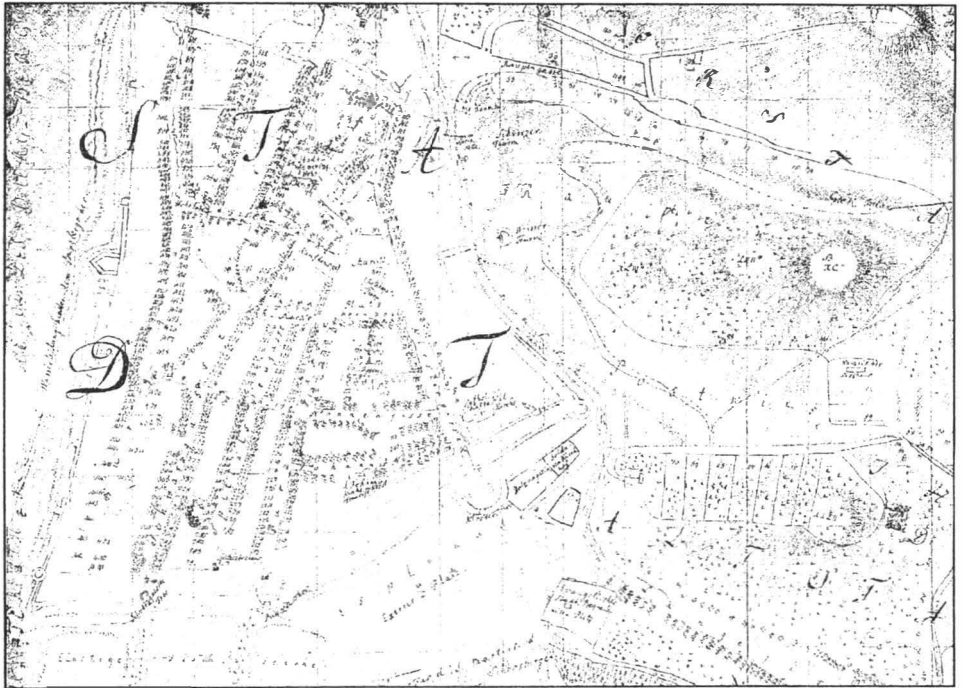

Fig. 8

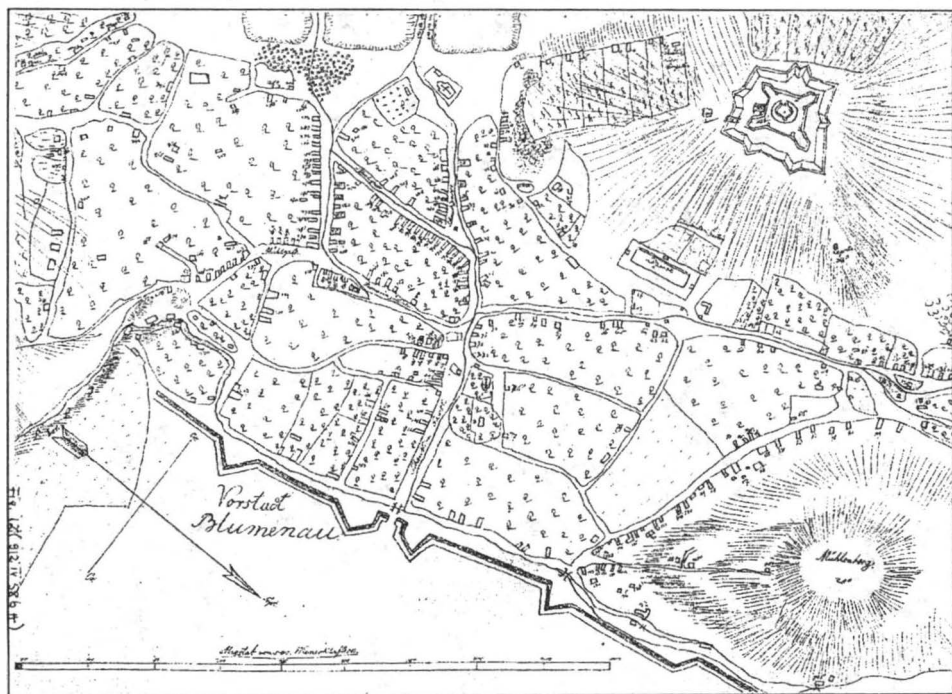

Fig. 9

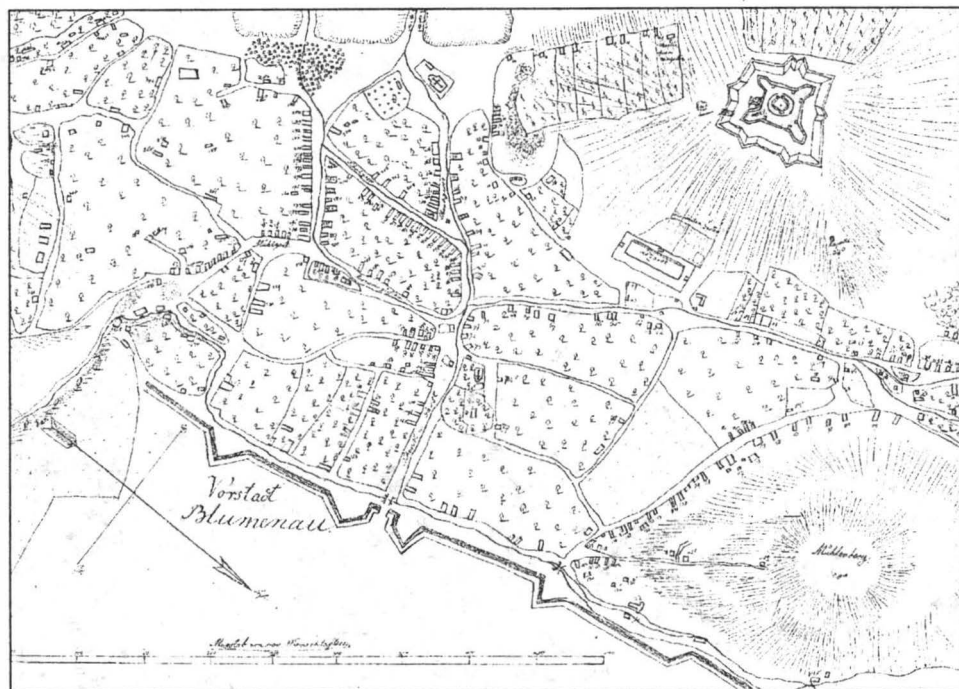

Fig. 10

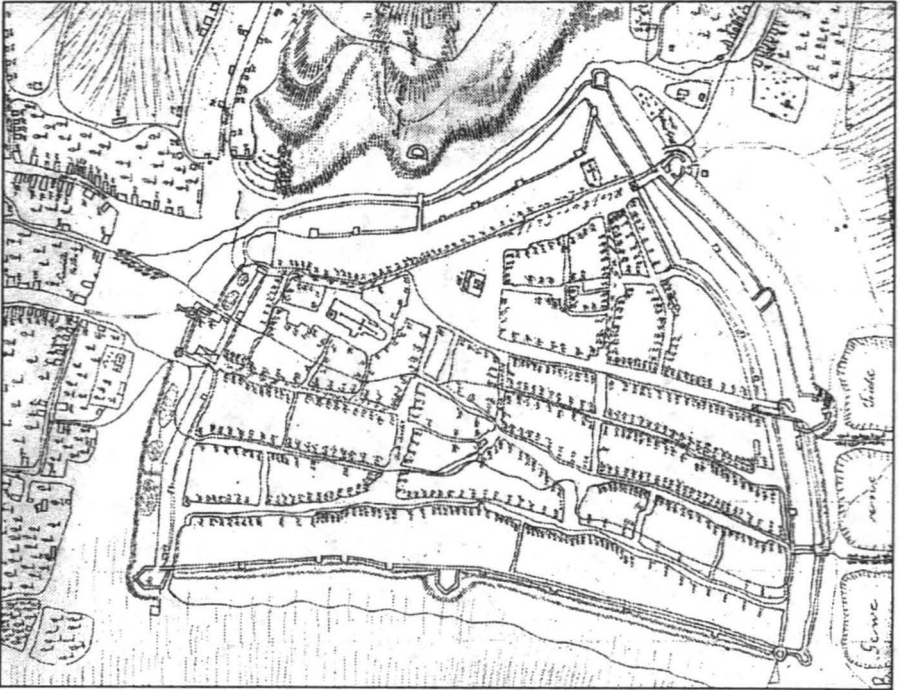

Fig. 11

Fig. 12

Fig. 13

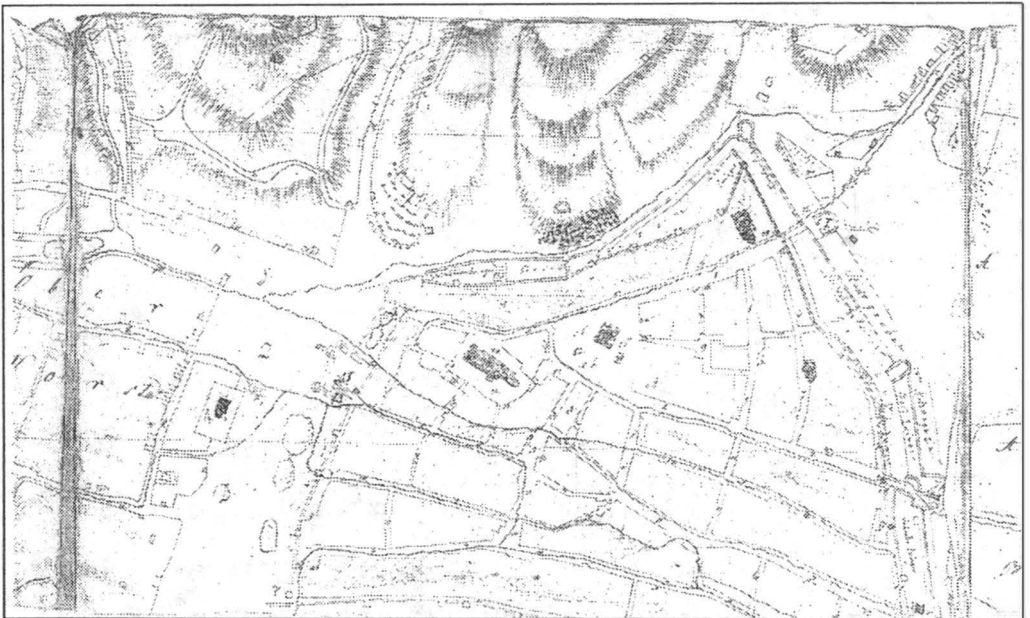

Fig. 14

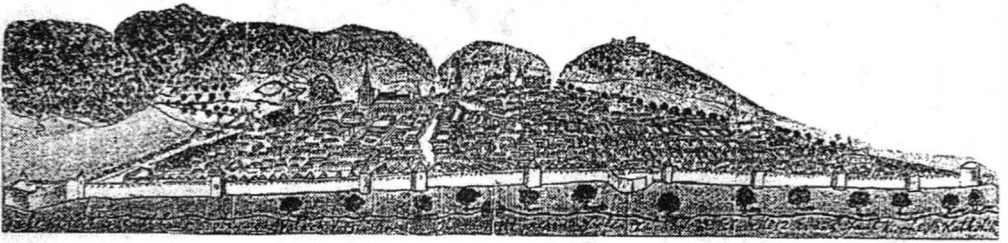

Fig. 15

Ansiht von Kronstadt im Grundriß.

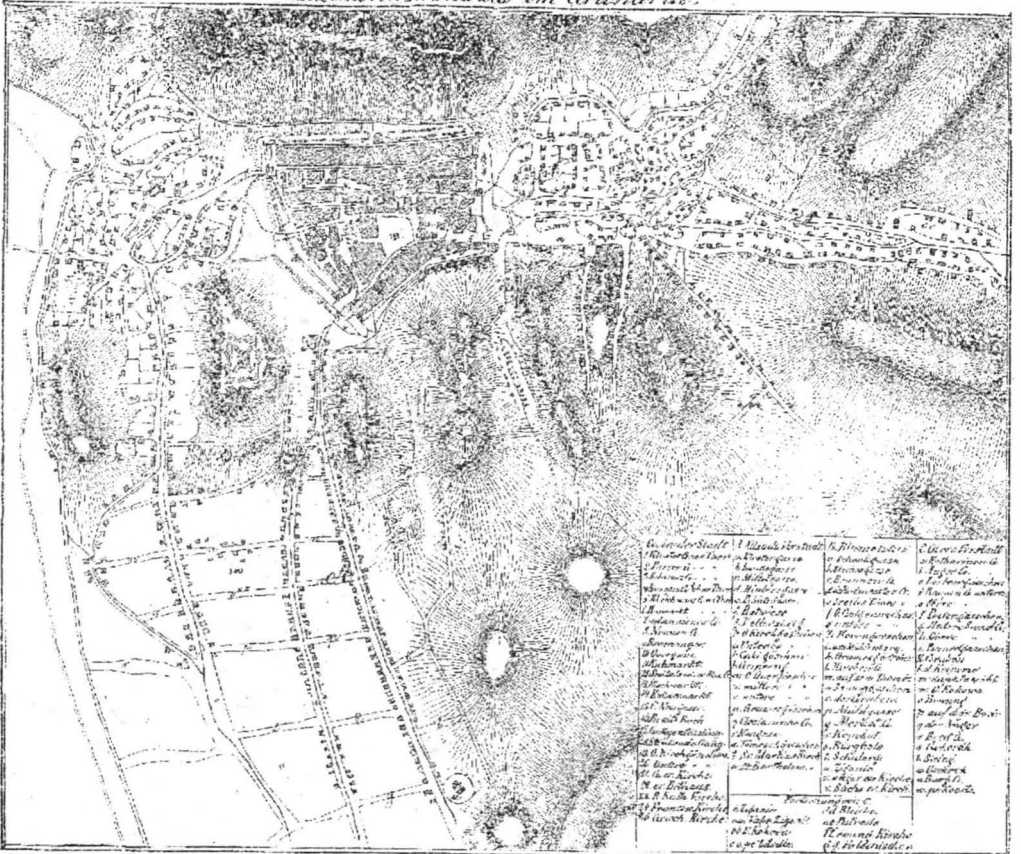

Fig. 16

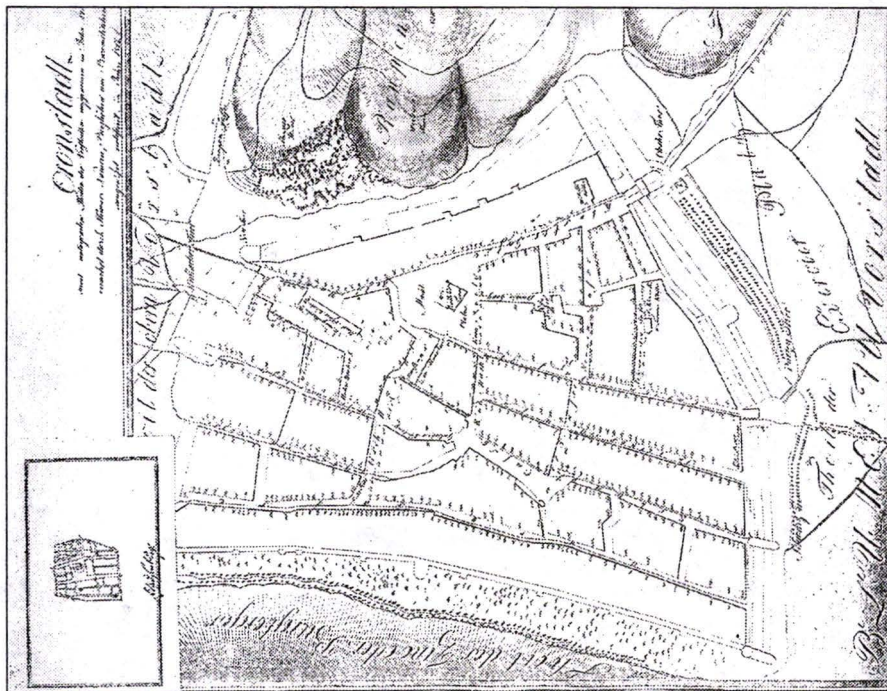

Fig. 17

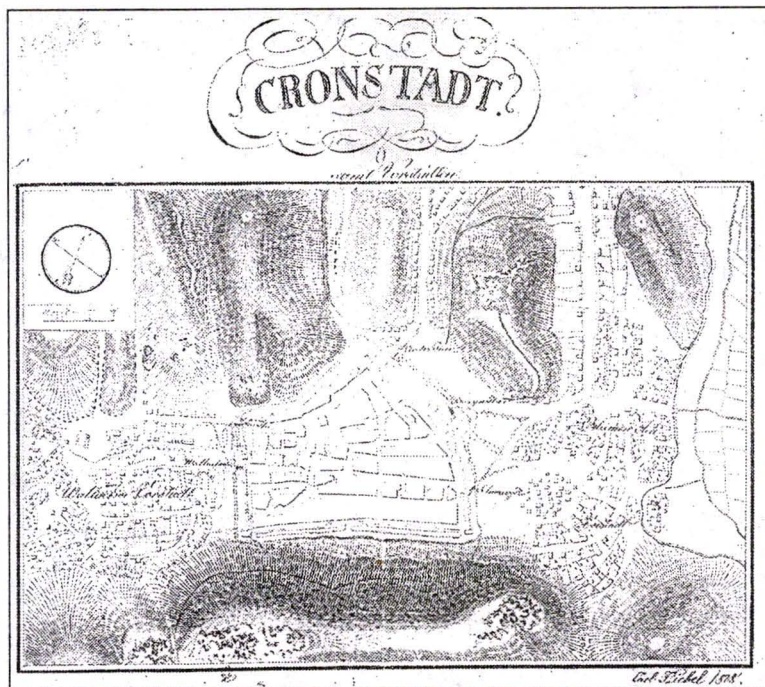

Fig. 18

